

Illustrasjon: Statens strålevern/Inger Sande og Anfinnen • www.koboltdes.ign.no

Plangrunnlag for kommunal atomberedskap

Revidert oktober 2008

Utarbeidet i samarbeid mellom Fylkesmennene og Statens Strålevern

Statens strålevern
Norwegian Radiation Protection Authority

Innholdsfortegnelse:

1. Målsetting	3
2. Trusselvurderinger	3
3. Atomberedskapsorganisasjonen og ansvar ved atomhendelser	5
4. Kommunens rolle og utfordringer ved tiltak iverksatt av Kriseutvalget	6
Vedlegg 1: Beredskapsnivåer, varsling og rapportering	9
Vedlegg 2: Øvelser og kompetansetiltak	10

Forord

”Plangrunnlag for kommunal atomberedskap” er utarbeidet i samarbeid mellom Fylkesmennene og Staten strålevern. Dokumentet skal være et hjelpemiddel i arbeidet med kommunal atomberedskap.

Dette dokumentet og annen relevant informasjon er tilgjengelig på Statens stråleverns nettsider www.nrpa.no eller www.atomberedskap.no. Dokumentet finnes også elektronisk hos Fylkesmennene.

Plangrunnlaget ble første gang utgitt 2.5.2003. Andre utgave ble utgitt 1.11.2004.

1. Målsetting

I følge lov om helsemessig og sosial beredskap av 23.6.2000 er kommunene pålagt å utarbeide beredskapsplaner. Planleggingsplikten gjelder også i forhold til atomhendelser og andre strålingshendelser. Etater med oppgaver i den nasjonale atomberedskapen plikter å følge samordnet planverk jf. lov om strålevern og bruk av stråling av 12.5.2000.

Målsettingen med dette dokumentet er å gi kommunen et grunnlag for å integrere atomberedskap i den kommunale kriseplanen.

Kapittel 2 inneholder en oversikt over hvilke trusler den nasjonale atomberedskapen er bygget opp for å kunne håndtere. Kapittel 3 beskriver den norske beredskapsorganisasjonen og ansvarsfordelingen ved atomhendelser. Kapittel 4 går nærmere inn på hvilken rolle kommunen vil ha og utfordringer den vil kunne stå overfor ved en atomhendelse. De to vedleggene gir informasjon om beredskapsnivåer, varslings- og rapportering samt anbefalinger når det gjelder kompetanseoppbygging i kommunen.

2. Trusselvurderinger

Sannsynligheten for at en alvorlig atomhendelse skal inntreffe og ramme Norge eller norske interesser vurderes som liten. Dersom en hendelse imidlertid først inntreffer, kan konsekvensene bli svært store. Forurensning, nedfall og eksponering for ioniserende stråling kan føre til helsemessige konsekvenser for befolkningen i form av akutte stråleskader, senskader og/eller psykologiske virkninger.

Utslipp og spredning av radioaktive stoffer kan også føre til konsekvenser for miljøet. I tillegg kan radioaktiv forurensning gi samfunnsmessige konsekvenser som forurensning av næringsmidler, økonomiske konsekvenser som følge av tap av markedsanseelse, forurensning av eiendom og landområder, tap av infrastruktur, behov for midlertidig evakuering eller permanent flytting av lokalsamfunn og samfunnsmessig uro og usikkerhet. Enkelte grupper i befolkningen, for eksempel knyttet til reindrift eller utmarksbruk, er spesielt sårbare.

Forskningsreaktorer

Der er begrenset nukleær virksomhet i Norge. Institutt for energiteknikk (IFE) opererer to forskningsreaktorer på Kjeller og i Halden. Hendelser ved disse anleggene kan kreve iverksettelse av tiltak i nærområdet.

Reaktordrevne fartøy

Norge grenser også til farvann hvor det tradisjonelt har vært stor trafikk av reaktordrevne fartøy, og allierte reaktordrevne fartøy anløper jevnlig norske farvann og norske anløpshavner. Atomhendelser ved kystnære reaktordrevne fartøy kan få store konsekvenser for befolkning og miljø.

Strålekilder i helsevesen, industri og forskning

En rekke små og store strålekilder er i bruk i helsevesen, industri og forskning i det norske samfunnet. De største strålekildene er bestrålingsanlegg, store strålekilder ved enkelte sykehus og industrielle radiografikilder. Hendelser med store strålekilder kan gi konsekvenser for enkeltpersoner, og kan medføre behov for betydelig opprydningsarbeid lokalt.

Strålekilder på avveie og villedede handlinger med strålekilder

Strålekilder på avveie og villedede handlinger med strålekilder vil gi spesielle utfordringer. Generelt vil slike hendelser ha lokale virkninger, som helseeffekter til de berørte og forurensning av nærmiljøet. Bruk av radiologiske våpen, som ”skitne bomber”, kan gi stor uro i befolkningen og ressurskrevende opprydning.

Utenlandske atomanlegg

Det er rundt 200 km fra den norske grensen til nærmeste utenlandske kjernekraftverk. De nærmeste kjernekraftverkene finnes i Russland, Litauen, Sverige, Finland, Storbritannia og Tyskland. Lagre med store mengder brukt kjernebrensel og annet radioaktivt materiale finnes blant annet flere steder på Kolahalvøya i Russland og er i utilfredsstillende stand. Både Storbritannia, Frankrike og Russland har gjenvinningsanlegg for brukt reaktorbrensel. Hendelser ved atomanlegg kan gi vidt forskjellige konsekvenser, alt fra mindre lekkasjer til marint miljø, til store utslipp til luft som gir nedfall over store geografiske områder.

Satellitter med radioaktivt materiale

Styrt av satellitter eller andre romfartøy med radioaktivt materiale om bord kan berøre Norge eller norske interesser. Denne type hendelser vil som regel være forutsigbare en tid før de inntreffer. Utfordringen vil i første rekke være knyttet til forberedelser og opprydning i etterkant.

Nordmenn i utlandet

Økt globalisering har ført til at nordmenn på reise i utlandet i større grad enn før kan bli rammet av hendelser som ikke berører norsk territorium. Nordmenn som tjenestegjør i konfliktområder kan være spesielt utsatt for strålekilder som har kommet på avveie, men også for sabotasje- og terrorhandlinger.

Kjernevåpen

Kjernevåpen er i en særstilling. Konsekvensene av en kjernefysisk detonasjon vil være øyeblikkelige og enorme, og vil gi langt mer alvorlige konsekvenser enn øvrige atomhendelser. Det finnes store arsener av kjernevåpen på Kolahalvøya og våpenbærende fartøyer i våre nærrområder. Bruk av kjernevåpen mot Norge anses i dag som svært lite sannsynlig.

3. Atomberedskapsorganisasjonen og ansvar ved atomhendelser

Den nasjonale atomberedskapen er hjemlet i kongelig resolusjon av 17. februar 2006. Beredskapsorganisasjonen består av Kriseutvalget for atomberedskap, Kriseutvalgets rådgivere, Kriseutvalgets sekretariat (Statens strålevern), Kriseutvalgets informasjonsgruppe og Fylkesmennene inkludert Sysselmannen på Svalbard.

Kriseutvalget for atomberedskap er representert ved følgende sentrale myndigheter: Statens strålevern, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Forsvarsdepartementet, Politidirektoratet, Helsedirektoratet og Mattilsynet. Statens strålevern er leder og sekretariat for Kriseutvalget. Kriseutvalget for atomberedskap er opprettet for å oppnå en effektiv og hurtig håndtering av akutfasen ved atomhendelser, rådgir departementer og andre myndighetsorganer i senfasen av en hendelse og gi en faglig tilfredsstillende behandling i det løpende beredskapsarbeidet. Hovedmålet er å beskytte liv, helse, miljø og andre viktige samfunnsinteresser.

Statens strålevern er myndighet og fagetat for strålevern og er i tillegg nasjonalt og internasjonalt kontaktpunkt ved atomhendelser. Ved mindre hendelser med kilder, vil Strålevernet håndtere situasjonen på vegne av Kriseutvalget. Lokalt vil redningstjenesten håndtere situasjonen på skadested. Statens strålevern har ekspertise og utstyr til å kunne bistå i håndteringen av slike situasjoner.

Kriseutvalget vil i akutfasen av en atomhendelse være ansvarlig for koordinert informasjonsformidling til sentrale myndigheter og samarbeidspartnere i inn- og utland, Fylkesmannen, media og allmennheten. Kriseutvalget kan jf. kgl.res. iverksette hensiktsmessige **tiltak i akutt fase av en atomulykke**. Tiltakene iverksettes av den medlemsetat i Kriseutvalget som har hjemmel/fullmakt til dette.

Tiltakene er:

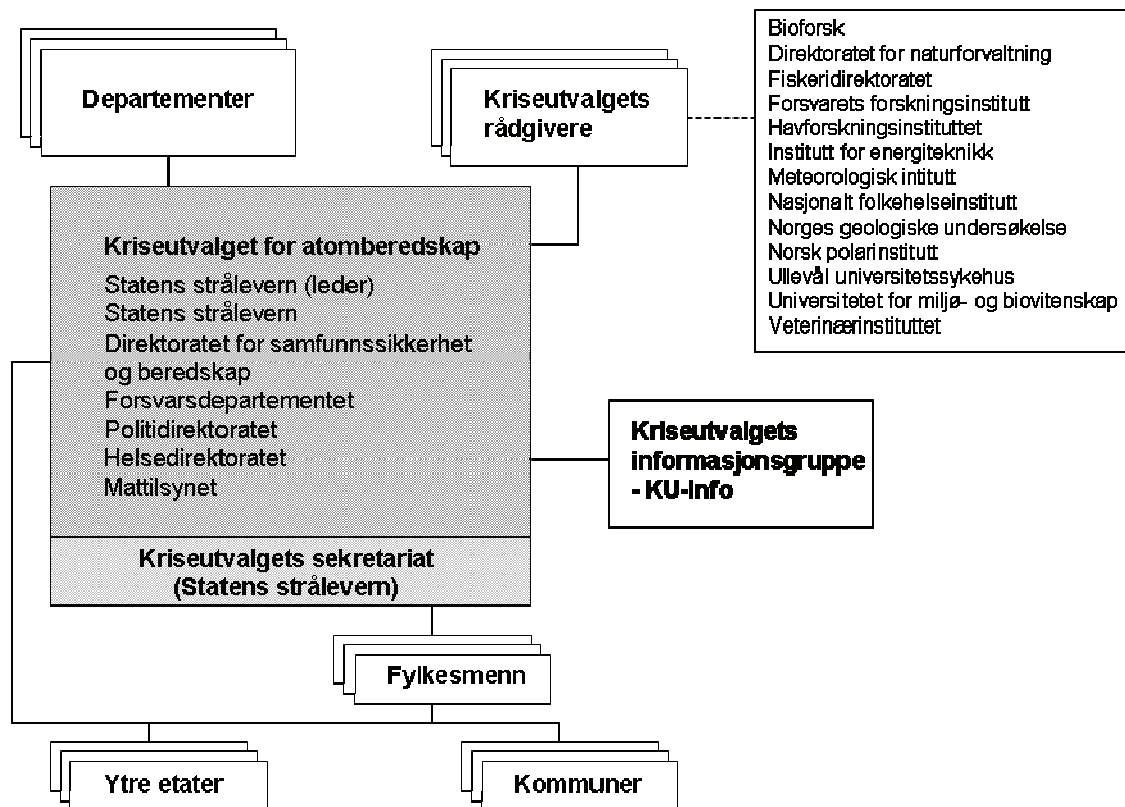
- pålegge sikring av forurensede områder,
- pålegge akutt evakuering av små lokalsamfunn,
- pålegge kortsiktige tiltak/restriksjoner i produksjonen av næringsmidler,
- pålegge/gi råd om rensing av forurensede personer,
- gi råd om opphold innendørs,
- gi råd om opphold i tilfluktsrom,
- gi råd om bruk av jodtabletter,
- gi kostholdsråd, og
- gi råd om andre dosereduserende tiltak.

Fylkesmannen er Kriseutvalgets regionale ledd. Fylkesmannen skal gjennom tilrettelegging og veiledning medvirke til at regionale og lokale etater etablerer nødvendige planer som del av samordnet planverk. Ved en atomhendelse skal Fylkesmannen sørge for koordinering og bidra til iverksettelse av samordnede tiltak regionalt og lokalt. Dette gjelder både beskyttelsestiltak og formidling av informasjon til presse og publikum. Fylkesmannen vil sørge for informasjon fra Kriseutvalget til kommunene og samle lokal informasjon for rapportering til sentrale myndigheter.

Ved atomhendelser som involverer liv og helse, har Hovedredningsentralene (HRS)/Lokal redningsentral (LRS) ansvaret for redningsaksjonen. Dersom hendelsen også har konsekvenser for befolkningen i et område (ikke akutt livredning), vil tiltak rettet mot befolkningen være Kriseutvalgets ansvar.

Departementene har i samsvar med sektorprinsippet ansvaret for at beredskapen innen egen sektor er tilfredsstillende og koordinert med øvrige sektorer.

Figur: Atomberedskapsorganisasjonen

4. Kommunens rolle og utfordringer ved tiltak iverksatt av Kriseutvalget

Kommunens viktigste oppgaver ved en atomhendelse, vil, som ved andre hendelser, være å ta seg av sine innbyggere og å bidra til en raskest mulig normalisering av situasjonen. Kommunen må planlegge handlinger og være forberedt på å kunne gjennomføre eller bistå andre etater i gjennomføringen av en rekke forskjellige oppgaver. Det er dessuten ønskelig at kommunene har oversikt over hvilke bistandsressurser (utstyr og kompetanse) som er tilgjengelig innenfor egen kommune.

I de tilfeller Kriseutvalget for atomberedskap trer sammen, vil melding om iverksetting av tiltakene komme fra Kriseutvalget, via Fylkesmannen til kommunen. Parallelt vil alle tiltak som besluttet iverksatt av Kriseutvalget alltid bli formidlet i forvaltningskanal, fra Kriseutvalgets medlemsinstitusjoner til deres ytre etater. Kommunen skal videreformidle informasjon fra Kriseutvalget til egen befolkning. Om nødvendig skal informasjonen tilpasses lokale forhold. Kommunen rapporterer tilbake til regionalt nivå.

Kriseutvalgets ni tiltak er hentet fra fullmakter i akutfasen (jf. kgl.res. av 17.2.2006) Disse tiltakene danner utgangspunktet for kommunens planlegging og dette utdypes nedenfor.

1. Pålegge sikring av områder som er sterkt forurenset, for eksempel begrensning av tilgang og trafikk eller sikring og fjerning av radioaktive fragmenter.

Tiltaket iverksettes med hjemmel i Politiloven.

Kommunen må kunne bistå politiet for gjennomføring av tiltaket. Dette kan bestå av oppgaver knyttet til bl.a. evakuering, transport, innkvartering, forpleining, avsperring, kunngjøring og informasjon.

2. Pålegge akutt evakuering av lokalsamfunn i tilfeller hvor utslippskilden, for eksempel lokal reaktor, havarert fartøy med reaktor eller fragmenter fra satellitt, utgjør en direkte trussel mot liv og helse lokalt.

Tiltaket iverksettes med hjemmel i Politiloven.

Kommunen må kunne bistå politiet for gjennomføring av tiltaket. Dette kan bestå av oppgaver knyttet til bl.a. evakuering, transport av evakuerte, innkvartering, forpleining, avsperring, kunngjøring og informasjon. Kommunen må kunne planlegge eventuelle lokale tilpasninger ved evakuering.

3. Pålegge kortsiktige tiltak/restriksjoner i produksjon av næringsmidler, for eksempel å holde husdyr inne eller å utsette innhøsting.

Tiltaket iverksettes med hjemmel i Matloven.

Kommunen må kunne bistå Mattilsynet lokalt (distriktskontorer) og må forberede seg på å kunne stille ressurser til rådighet for gjennomføring av tiltaket. Dette kan bestå i å bistå i forhold til informasjon til produsenter og distributører, tiltak for å skaffe fôr til husdyr og transport, se til husdyr (eks. ved fraflyttede gårdsbruk).

4. Pålegge/gi råd om rensing av forurensede personer.

Tiltaket iverksettes evt. med hjemmel i Politiloven, men kan også gis som råd.

Kommunen må kunne bistå og tilrettelegge for at Sivilforsvaret, evt. Forsvaret kan gjennomføre rensing av enkeltpersoner eller grupper av befolkningen. Dette kan bestå av bl.a. å stille rensesmuligheter til disposisjon (dusjanlegg), forsvarlig håndtering og deponering av radioaktivt forurensede artikler/materiale (spesialavfall), transport, innkvartering, forpleining, avsperring, kunngjøring, informasjon.

5. Gi råd om opphold innendørs for publikum.

Kommunen må forberede seg på å kunne stille ressurser til rådighet for gjennomføring av tiltaket. Dette kan bestå av bl.a. kunngjøring, informasjon, drift av skoler, daginstitusjoner, barnehager, helse- og pleieinstitusjoner og tiltak for at lokalsamfunnet skal fungere i en forurensningssituasjon.

6. Gi råd om opphold i tilfluktsrom (som for evakuering).

Dette tiltaket vil først og fremst være et tiltak som kan bli iverksatt ved sikkerhetspolitisk krise/krig. Tiltaket innebærer klargjøring og drift av tilfluktsrom for publikum. Om nødvendig skal kommunen, i samarbeid med politiet, Sivilforsvaret og Forsvaret, tilpasse rådene og anbefalingene til lokale forhold.

7. Gi råd om bruk av jodtabletter.

Kommunen (kommunehelsetjenesten) har ansvaret for å ha en plan for distribusjon og utdeling av jodtabletter til aktuelle grupper i befolkningen. De aktuelle kommunene får informasjon om dette. Hvilke kommuner dette gjelder vil kontinuerlig bli vurdert ut fra en løpende trusselvurdering.

8. Gi kostholdsrad, for eksempel råd om å avstå fra konsum av visse kontaminerte næringsmidler.

Kommunen må kunne bistå Mattilsynet lokalt (distriktskontorer) for gjennomføring av tiltaket. Dette kan bestå av bl.a. kunngjøring, informasjon til produsenter og distributører, kontrolltiltak og rapportering.

9. Gi råd om andre dosereduserende tiltak.

Kommunen må forberede seg på å kunne stille ressurser til rådighet for gjennomføring av tiltaket. Dette kan bestå av en rekke forhold som er nødvendige å gjennomføre for å sikre liv, helse og økonomiske verdier.

Vedlegg 1: Beredskapsnivåer, varsling og rapportering

Beredskapsnivåer:

Atomberedskapsnivåene sentralt, regionalt og lokalt er følgende to trinn:

- informasjonsberedskap
- høynet atomberedskap

Informasjonsberedskap:

Informasjonsberedskap erklæres ved en ulykke/hendelse, eller ved et rykte om en ulykke/hendelse, som er av en slik karakter at det er nødvendig at atomberedskapsorganisasjonen utenfor sekretariatet blir informert om den.

Høynet atomberedskap:

Høynet atomberedskap skal erklæres ved en større ulykke/hendelse med fare for radioaktivt utslipp som kan få alvorlige konsekvenser for Norge eller norske interesser. Høynet atomberedskap kan etableres som en naturlig styrking av *informasjonsberedskap*. *Høynet atomberedskap* kan bli etablert direkte på grunnlag av varsel eller mottatt informasjon. Slik informasjon vil kunne være verifisert og/eller offisiell informasjon, innhentede måleresultater m.m.

Varsling:

Varsling om atomulykke/-uhell til kommunen vil bli vurdert i hvert enkelt tilfelle. Normalt vil varslingen komme fra Fylkesmannen. Varsel kan også komme fra Politiet.

Rapportering:

Kommunen skal rapportere til Fylkesmannen.

Vedlegg 2: Øvelser og kompetansetiltak

Kommunen bør vurdere følgende momenter av betydning for øvelser og annen kompetanseoppbygging på atomberedskapsområdet:

- Kompetansebehovet i kommunen skal avledes av de ni tiltakene fra Kriseutvalget.
- Ved øvelser må det settes fokus på kommunens kriseledelse, samordning og samarbeid mellom berørte parter, informasjon og evakuering.
- Kommunen bør etterspørre overfor Fylkesmannen de styringssignalene som gis fra sentralt hold vedrørende kompetansetiltak for kommunen.
- Kommunen bør være spesielt oppmerksom på kompetansebehov for tilsatte i stillinger som er viktige for atomberedskapen.
- Kommunen bør ta opp med Fylkesmannen eventuelle behov for å ”skreddersy” kurs/øvelser for egen kommune. Jfr. også avsnittet om systematisk kompetanseoppbygging i *StrålevernRapport 2000:11*.
- Kommunen bør følge med på tilbud om kurs bl.a. ved Nasjonalt utdanningscenter for samfunnsikkerhet og beredskap (www.nusb.no).
- Kommunen kan også være oppmerksom på muligheten for informasjon og kompetanse gjennom bruk av internettsidene til
 - Fylkesmannen (www.fylkesmannen.no”respektive fylke”)
 - DSB (www.dsb.no)
 - Strålevernet (www.nrpa.no eller www.atomberedskap.no).